

Косюк О. М.,

УДК 366.637

канд філол. наук, доцент,
доцент кафедри соціальних комунікацій,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк

ФІЛОСОФІЯ КОМУНІКАЦІЇ СЕНСОРНОЇ МАСИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

У публікації ми здійснимо аналіз сенсорних (з ведучою роллю дотиковості) мас та їх комунікації крізь призму філософії ХХ століття, проєктуючи здобутки психології та світоглядних позицій індивіда на соціальний рівень. У царинах філософії та інших гуманітарних наук із середини минулого століття існує думка, що категорія маси та її комунікація – явища другосортні й неелітарні. Саме такі параметри, конденсуючи досвід (особливо – ХІХ століття – часу буржуазних революцій та двох світових воєн), задали творці соціальної психології Густав Ле Бон та Зигмунд Фройд у фундаментальних дослідженнях "Психологія народів і мас", "Психологія мас та аналіз людського Я". З найдавніших часів маси справді нагадували аморальні новоутворення, які нівелювали індивідуальні якості складників цілого й проявляли риси переважно тваринного характеру. Не випадково ті маси називали емоційними, або просто натовпом, не залежно від топосу існування: вулиць та майданів, чи перших засобів масової комунікації (газет, радіо, кіно, телебачення). Однак, аналізуючи натовп, вже Г. Ле Бон і З. Фройд зауважували, що йдеться виключно про крайню модифікацію маси, а, крім неї, можуть існувати й інші – цілком протилежного характеру. З появою всесвітньої мережі ситуація різко змінилася: вчені та футурологи заговорили про масу інтелектуального штибу, яка, начебто, утворюється й об'єднується у царинах інформаційних технологій. І за багатьма показниками перевершує традиційну еліту. Аби з'ясувати специфіку актуальних на сьогодні мас, їх світогляд та особливості комунікації, ми у численних публікаціях поставили за мету спроектувати проблему у контекст філософії ХХ-ХХІ ст. (антропології, герменевтики, феноменології, прагматизму, екзистенціалізму тощо) та звернутися до психологічних теорій провідних науковців, серед яких найбільш придатними виявилися погляди Карла Густава Юнга та його теорія психотипів [1], що концептуально репрезентує чотири різновиди індивідів (які, за нашим припущенням, об'єднуються у групи, маси та ін. види спільнот), залежно від вроджених домінант відчуттів (інстинкту, дотиковості, інтуїції, інтелекту):

емотики, сенсорики, інтуїти, раціоналісти. Об'єктом нашої розвідки стануть сенсорики. Предметом – їх філософія і масова свідомість.

Сенсорики та спільноти, у які вони об'єднуються, почуваються зараз не надто комфортно, бо дотиковість зникає як факт. Для того, щоб поспілкуватися, інколи не потрібно навіть брати до рук слухавку гаджета. Корисні речовини вже можна споживати у вигляді харчових добавок, народжувати "з пробірки". На обійми, поцілунки, рукостискання тощо існують табу (переважно – карантинні). Тому, аби зреалізуватися, люди із сенсорним вектором посилено займаються архітектурою, дизайном, моделюванням технічних агрегатів та пристроїв, розбудовою й облаштуванням власних обійсть. Ера цифрових технологій дозволяє сенсорикам скоротити терміни схематичних креслень, моделювань і відразу перейти до швидких апробацій та втілень, задіюючи широкий спектр обладнань для друку, сканування й копіювання, що успішно адаптуються у царинах архітектури, будівництва, машинобудування, проєкторних організаціях та конструкторських бюро.

Комунікація сенсориків справді розрахована на віки, адже слова – надзвичайно еластичні форми, вони часто однаково передають несхожі ідеї, або ж, як свого часу твердили ангелологи, вкладають кардинально різний зміст у подібні лексеми. З усіх мов, які розповідають про минуле та сучасне, найбільш зрозуміла мова архітектури, скульптури, прикладних мистецтв, у контексті яких значення не такі аморфні, якщо передаються за допомогою каменю. Додатковим фактором прозорості архітектурної комунікації слід вважати її належність до реалістичної парадигми культуротворення: Античність, Відродження, Просвітництво, епоха "критичного реалізму" тощо. У наш час класикою архітектурної (а отже – й сенсорної комунікації) слід вважати принципи раціоналізму Ле Карбюзьє, за якими зводились численні споруди, подекуди діаметрально протилежного призначення: у Бельгії – павільйон "Електронна поема" для транснаціональної компанії Philips; У Франції – студентський гуртожиток "Швейцарський павільйон" та частина монастиря Sainte Mariedela Tourette, в Індії – архітектурний та мистецький коледжі, Палац Юстиції, численні вілли й Вежа Тіней. Усі ці "чуда техніки" відразу отримують додаткове існування у всесвітній мережі [2].

Сфера самоусвідомлення сенсориків та їх органічних мас, очевидно, – прагматизм, філософська течія, для якої важливі не лишень свідомість, духовність, а й – матеріальні цінності. Не випадково цю систему поглядів ще називають філософією підприємництва. Ключовий постулат прагматизму – поняття про об'єкти визначаються їх практичними апробаціями. Відповідно,

основне – успішне застосування понять, суджень тощо. Теорії – лиш запорука соціального чуттєвого досвіду. Логіка реалізації прагматизму як методу наступна: узгодження теоретичних та світоглядних позицій, постановка проблем у контекстах конкретних ситуацій, висунення гіпотез, обрахунок ймовірних наслідків певних рішень і – експериментальна перевірка втілення попереднього алгоритму. Прагматизм, як і сенсорна маса, не байдужий також до політичного досвіду у вияві абстракцій, що, як відомо, активно впливають на матерію. У фундаментальній праці "Психологія" один з чільних репрезентантів цієї філософії Джемс Уільям зазначає, що, з погляду прагматизму, геніальність полягає у здатності асоціювати за подібністю. Саме такий розум найпридатніший для виділення загальних властивостей. Відкриваючи принцип чи закон, вчений діє наступним чином: перебирає усі випадки, в яких можна побачити щось подібне до аналізованого і, перебравши набір аналогій, виділяє особливість, якої попередньо не було. Помічна при дослідженні швидка почергова зміна вражень, що засвідчує подібне й відмінне. Хоч мислення містить аналіз та абстрагування і здатність орієнтуватися у нових даних, однак, проникаючи в явища, вчений задіює свої практичні, інстинктивні та естетичні зацікавлення, тому висновок постає, з одного боку, експертно, з іншого – суб'єктивно, позаяк процес мислення та винахід тісно пов'язані зі сферою інтересів та фізіологічними даними вченого. "Навіть таке звичне явище, як лінія, проведена в повітрі, – зазначає Джемс, – може розглядатись стосовно її положення, форми, довжини і напрямку. Аналіз складніших речей взагалі допускає безліч поглядів та підходів" [3].

Соціально-економічний аспект прагматизму висвітлюється у вже класичній праці Джона Дьюї "Свобода і культура". Вчений твердить, що філософія виникає не зі здивування, як вважалося з найдавніших часів, а з великих суспільних потрясінь, тому колосально важливою стає необхідність вивчення соціального досвіду у контексті розв'язання будь-яких проблем (концепцію ще називають інструменталізмом). Насамперед Дж. Дьюї актуалізує вже традиційне питання: "Чи дійсно потрібна людині свобода?", адже дуже часто спільноти та держави відмовляються від неї на користь "геніальних" правителів (з тих міркувань, що демократія – це моральне право і закони, котрим повинна підкорятись особистість). На практиці, як вважає філософ, презумпція суспільної думки приборкує й пригнічує свободу людини. На нас підспудно впливають стосунки в установах, спільнотах, політичній сфері, науці тощо, а звідти потрапляють в урядові та законодавчі структури. "Знання природи, тобто природничі науки аспект культури, від якого безпосередньо залежить промисловість і торгівля, виробництво та розподіл товарів, регулювання в галузі обслуговування... Навіть

після того, як визнали вплив промисловості та природничих наук, ми все ще схильні відмовитись від думки, що література, музика, живопис, театр, архітектура мають якісь зв'язки із засадами демократії. Історія тоталітарних країн змушує нас переглянути окреслену думку. Справа в тім, що, незважаючи на сили, які спонукають митця до творчості, твори мистецтва, щойно з'являючись, стають могутніми засобами спілкування, бо зачіпають емоції й формують думки. І ми починаємо розуміти, що почуття та уява більш дійові засоби формування емоцій і поглядів, ніж факти та теоретичні доводи" [4]. В основі будь-якої діяльності лежать спільні цінності. Маючи лише механічні контакти, спільноти (групи, класи, народи, нації і, як ми припускаємо, маси) розпадаються. Розмірковуючи над проблемою свободи, Дьюї апелює до епохи Просвітництва, у якій незаперечна перевага надавалася розуму, прогресу, освіті й науці та "здавалися параметри" політекономії і права. "Якими б природженими не були складові елементи людської природи, вирішальний вплив на їх структуру чинить культура даного періоду і даної групи. Якраз це визначає лінії поведінки, які відрізняють діяльність будь-якої групи, сім'ї, клану, народу, секти, фракції, класу. Те, що стан культури визначає порядок і структуру вроджених прагнень людини, принаймні, також вірно, як і те, що люди здатні розробляти певну установку чи систему соціальних явищ для свого власного задоволення [4]". Культура, як міркує філософ, формується у процесі обробки людської природи, а співробітництво проектує політичну програму суспільства. У царині виробництва культури взаємодіє безліч факторів: політика, промисловість, право, наука, мистецтво, засоби комунікації, зрештою – етика та філософія як синтез спільних цінностей та ідей.

Отже, світогляд сенсорної маси "заземлений". Йому відповідає філософія прагматизму й матеріальних цінностей, що, поряд із мисленням, пропонує задіювати практичні, інстинктивні та естетичні зацікавлення, які продукують водночас соціальну експертспроможність та суб'єктивність. Однак, незалежно від типу маси та напряду новітньої філософії як царини її реалізацій, на перший план виходить раціоналізм (в якості першоджерела й теоретичної бази або мотивації). Отже, можна зробити висновок, що домінує зараз раціональна маса, а не емоційна (яку ретельно описали Г. Лебон і З. Фройд) чи сенсорна – об'єкт нашого дослідження. І це цілком закономірно у цифрову добу.

Список використаних джерел

1. Юнг Карл Густав. Психологічні типи (encyclical letter). 1924. URL: http://psychologis.com.ua/psihologicheskie_tipy._k.yung.htm.

II International scientific and practical conference
"Modern achievements and prospects of science and education"

---

2. Косюк Оксана. Раціоналізм як основний аспект прозорості архітектурної комунікації. *VirtusScientificJournal*. – Montreal : CPM "ASF". № 44. 2020. С. 30-34.
3. William James. *The Principles Of Psychology*. (encyclical letter). 1890. URL: http://library.manipaldubai.com/DL/the_principles_of_psychology_vol_1.pdf
4. Dewey John. *Freedom and Culture*. (encyclical letter). 1939. URL: https://archive.org/details/dewey_freedomculture/page/n3/mode/2up